

Возна Дар'я Вікторівна,
слухач магістратури юридичного факультету
Науковий керівник – д.ю.н., доцент Голобутовський Р.З.
*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСНОВНИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ЧЕРЕЗ СИСТЕМУ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

Актуальним питанням постає забезпечення основних прав і свобод людини саме через систему безоплатної правової допомоги, яка почала ефективно діяти в останні декілька років. Саме система безоплатної правової допомоги є можливістю захистити свої права та реалізувати своє конституційне право на правову допомогу категоріям осіб, які не мають можливості понести витрати на правову (правничу) допомогу надану адвокатом. На сьогоднішній день постає проблема недостатньої поінформованості людей про їх гарантоване право на безоплатну допомогу.

Питання забезпечення основних прав і свобод людини через систему безоплатної правової допомоги досліджувалось в працях: О.М. Бандурки, Т.В. Варфоломеєвої, Т. О. Гуржій, О. В. Кузьменко, Р. О. Куйбіда, В.І., А.Т. Комзюка, В.В. Копейчикова, П.М. Рабіновича, Ю.М. Тодики, Шишкін, О. Г. Яновська, та багатьох інших.

Конституційне право особи на кваліфіковану правову допомогу належить до інституту основних прав і свобод людини і громадянина, які лежать в основі правового статусу особистості. Дане право, з одного боку, є одним з найважливіших прав людини і громадянина, а з іншого – гарантією дотримання комплексу інших прав особистості. Юридична природа права на безоплатну правову допомогу містить у своєму нормативному змісті єдність матеріального і процесуального начал, воно може розглядатися як правогарантія, яке повинно забезпечити належні юридичні умови для послідовної реалізації права і ефективного досягнення громадянами юридичних цілей. Право громадян на безоплатну правову допомогу закріплено у Конституції України, прийнятій ще 1996 року. Однак впродовж п'ятнадцяти років у державі не існувало механізму реалізації цього права. Із прийняттям 2011 року Закону України «Про безоплатну правову допомогу» було сформовано відповідну нормативно-правову базу та утворено систему надання безоплатної правової допомоги. Завдяки системі надання безоплатної правової допомоги реалізується конституційне право українців на правовий захист, забезпечуються рівні можливості для кожного вирішувати свої життєві проблеми у правовий спосіб, створили реальні можливості для запобігання порушенням прав людини та захисту прав людини. [1, с. 39-40]

Безоплатна первинна правова допомога: Відповідно до Конституції України (стаття 59) і згідно з Законом «Про безоплатну правову допомогу» право на безоплатну первинну допомогу гарантується всім особам, які

перебувають під юрисдикцією України, тобто всім громадянам України, а також іноземцям, особам без громадянства, а також біженцям (незалежно від їх соціального / фінансового стану).

Безоплатна правова допомога є важливою складовою справедливої, гуманної та ефективної системи правосуддя, що спирається на принцип верховенства права. Така допомога є державною гарантією, необхідною для реалізації інших прав, включаючи право на справедливий судовий розгляд і право на захист [2].

Міжнародно-правові акти передбачають право на справедливий суд і доступ до суду як неодмінний його елемент, підкреслюючи поряд із цим, що вказане право не може бути ефективно реалізовано без забезпечення права на правову допомогу. Посилання на обов'язок держави забезпечити особі реальний, а не формальний доступ до суду, що містяться в низці міжнародно-правових документів, рішень Європейського суду з прав людини, рекомендаціях і резолюціях Комітету Міністрів Ради Європи, у тому числі передбачає необхідність якісної реалізації права на правову допомогу.

Місією БПД є захист прав людини шляхом забезпечення рівного доступу до правової інформації та правосуддя, посилення правових можливостей і правової спроможності представників соціально вразливих груп, територіальних громад і спільнот. Люди в Україні використовують правові інструменти для вирішення своїх життєвих питань і мають рівний доступ до правосуддя. Мережа незалежних надавачів безоплатної правової допомоги відповідає правовим потребам людей.

Завдяки системі БПД все частіше люди в Україні використовують правові інструменти для вирішення своїх життєвих питань і мають доступ до правосуддя. Завдяки правильно встановленим місії, баченням, цінностям мережею незалежних надавачів безоплатної правової допомоги, що відповідає правовим потребам людей, незалежною структурою, яка стрімко розвивається, українське суспільство стане правосвідомим і захищеним з боку держави [3].

Безоплатна правова допомога за визначенням Європейського суду повинна бути дієвою та ефективною. Суд зазначає, що підпункт (с) пункту 3 Статті 6 Конвенції гарантує право на адекватний захист в ході судового розгляду, який здійснюється як особисто, так і за допомогою адвоката; це право посилюється обов'язком з боку держави надати в певних випадках безкоштовну юридичну допомогу. ЄСПЛ нагадав, що Конвенція покликана гарантувати не теоретичні або ілюзорні права, а їх практичне і ефективно здійснення; це особливо справедливо по відношенню до права на захист, яке займає чільне місце в демократичному суспільстві, як і саме право на справедливий судовий розгляд, з якого воно випливає.

Забезпечення реалізації права на БПД, у відповідності до конкретизованих умов її надання, вимагає впровадження державою ефективного правового та організаційного механізму, заснованого на європейських стандартах. Страсбурзький суд вимагає, щоб умови надання

допомоги за рахунок держави були досить чітко визначені, а процедура розгляду запиту на допомогу була прозорою і зрозумілою громадянам. [4].

Незалежно від того, наскільки всеосяжною є система правової допомоги, якщо громадянин не знає про її існування або її зміст, це може становити загрозу для верховенства права і викликає необхідність у проведенні правової просвіти суспільства. Ознайомлення населення із системою правової допомоги має вирішальне значення для держави та належного забезпечення верховенства права. Аналіз статистики наводить на думку, що наявний брак обізнаності стосовно своєчасного отримання правової допомоги. Кількість звернень про надання правової допомоги є відносно малою. Також дослідження вказують на низький рівень обізнаності в суспільстві [4].

Отже, система безоплатної правової допомоги забезпечує реалізацію основних прав і свобод людини, зокрема, права на правову допомогу гарантоване Конституцією України. Проте, з огляду на принципи верховенства права, необхідним є покращення системи інформування осіб про можливість отримання безоплатної допомоги та роз'яснення щодо розмежування первинної та вторинної правової допомоги. Дана система є надзвичайно необхідною для представників соціально вразливих груп населення, а тому потребує подальшого активного та якісного розвитку.

Бібліографічні посилання:

1. Право особи на безоплатну правову допомогу / Ю. О. Данилевська, Л. В. Павлик, З. З. Петрович, У. О. Цмоць. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 136 с.

2. Координаційний центр з надання безоплатної правової допомоги. URL: <http://legalaid.gov.ua/ua/>

3. Хаустова М.Г. Право на безоплатну правову допомогу як елемент принципу доступності правосуддя в умовах глобалізаційних процесів. Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2016. №1 (13).

4. Оцінювання системи безоплатної вторинної правової допомоги в Україні у світлі стандартів і передового досвіду Ради Європи. URL: <https://rm.coe.int/16806ff4a9>.